

Beweging aan de basis

Hoe men later ook zal oordelen over de ontwikkelingen in de Nederlandse samenleving gedurende het afgelopen decennium, het staat wel vast dat benamingen als democratisering, polarisering en destabilisering moeilijk vermeden zullen kunnen worden. Het bestel is onmiskenbaar in beweging geraakt, niet zozeer door marsbevelen 'van bovenaf' maar eerder door het vloeibaar worden van oude structuren, met als gevolg een ondoorzichtig beeld van vele en velerlei initiatieven onder de burgers.

Hoewel tijdgenoten voorzichtig moeten zijn met generalisaties omtrent de grote tendenties in de maatschappij, lijkt het niet te gewaagd te constateren dat de laatste jaren een reactie is opgetreden. Veel vluchtig activisme is verdampt, en wat de gemoederen overwegend bezighoudt is niet zozeer het maatschappelijk bewegen zelf als wel de wijze van vormgeving aan het potentieel van betrokkenheid en initiatief dat is ontstaan.

In deze aflevering wordt die vormgeving op drie manieren beschreven. Partijpolitiek is een hergroepering tot stand gekomen die de leidende politici ertoe brengt allereerst ernaar te streven dat de grote partijen een solider steun in de massa van de kiezers vinden dan afgelopen tijd het geval was. Er is een herwaardering en herbevestiging van de oude politieke stromingen te zien, die soms al van 'herzuiling' doet spreken en sinds kort zelfs van 'restauratie'. Van Schendelen, die het laatste woord niet mijdt, licht toe hoe hij ertoe komt het te gebruiken.

Reinders accentueert een ander streven: een verlegging van het beleid van centrum naar regio en gemeente, zoals met name door CRM ten aanzien van veel welzijnsbeleid is uitgewerkt. Hier is de inschakeling van de burgers een zaak van juridische encadrering, met name gericht op activering van het lagere staatkundig niveau. Het betreft een ingewikkelde en zeer omvangrijke operatie, maar ze past volkomen in de geest van de tijd die immers in het teken staat van het reduceren van de kloof tussen beleid en burger.

Korsten en Knoers tenslotte bevinden zich aan het andere uiterste van de schaal: ze analyseren het succes van inspraakprocedures als aanvulling op het functioneren van de representatieve lichamen en als tegenspel van de officiële beleidvoerders. Zij sluiten bij het stuk van Reinders aan in zoverre zij laten zien dat regionalisering van beleid een levensvatbare zaak kan zijn. Zij tonen voorts aan dat politici die inspraak van burgers als lastig ondervinden en daarom geneigd zijn die inspraak af te doen als 'niet representatief voor wat er leeft', ongelijk kunnen hebben. Partijpolitieke integratie, wettelijk geregelde beleidsdecentralisatie en effectieve inspraakprocedures van onderop – het zijn inderdaad drie manieren om de ontstane politieke en maatschappelijke beweging op te vangen en te richten. Wie geneigd is over decentralisatie en participatie wat cynisch te denken, kan moed putten uit de conclusies van Reinders en van Korsten en Knoers. Wat de lezer zal putten uit de conclusies waartoe Van Schendelen komt, is moeilijker te voorspellen. Maar restauratie of niet – het lijkt duidelijk dat de vraag naar politieke herstablisering niet meer te vermijden is.